

Ana Grgić, *Ja kao priča: Narativno jastvo i njegove granice* (Zagreb: Dominikanska naklada Istina – Fakultet filozofije i religijskih znanosti, 2023), 258 pp.*

Boran Berčić, redovni profesor filozofije na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Rijeci i voditelj Katedre za metafiziku, za knjigu Ane Grgić kaže sljedeće: »Knjiga je odlična, ja sam baš želio jednom napisati točno takvu knjigu.« (Berčić, privatna korespondencija 2024).

U knjizi *Ja kao priča: Narativno jastvo i njegove granice* autorica Ana Grgić bavi se pitanjem: Tko sam 'ja'? Odgovor koji Grgić istražuje jest da sam 'ja' priča (narativ), odnosno da smo svi mi priče koje pričamo o vlastitim životima. Autorica se odmah na početku, oprezno i mudro, ograđuje od snažnih metafizičkih tvrdnji (o istini i prirodi jastva), te kaže da je tema knjige narativno jastvo, izraz koji koristi umjesto pojmovâ sebstvo ili sopstvo zbog zamjenice 'ja' koja se nalazi u pojmu jastva. Umjesto toga, Grgić nudi pragmatični argument u prilog narativnom jastvu. Tvrdi da je pojam priče ili narativa iznimno koristan te u prilog tomu nudi četiri razloga. Prvo, narativna forma je korisna za objašnjenje svake važnije vlastite ili tuđe radnje, misli, osjećaja ili vjerovanja. Drugo, vlastita priča je ono što u temelju razlikuje jednog pojedinca od drugog. Treće, stvaranje i učenje narativa dio je ljudske prirode. Četvrto, narativno gledanje na nas same nam je intuitivno te sadržaj introspekcije čini smislenim.

Knjiga se sastoji od tri dijela: »Jastvo«, »Narativno jastvo« i »Granice narativnog jastva«. Autorica započinje s nekoliko rječničkih definicija jastva kako bi razotkrila naše zdravorazumsko shvaćanje jastva kao jedinstva elemenata koji sačinjavaju individualnost i identitet svake pojedine osobe te zatim objašnjava relevantnost i problematiku indeksikala 'ja'. Nakon toga kreće na povijesni pregled jastva, od Platona, Stoika, Renea Descartesa i Johna Lockeâ, pa sve do suvremenih autora poput Shauna Gallaghera, Daniela Dennetta i Maryae Schechtmana. Povijesni pregled jest vrlo kratak, no iznimno jasno i koncizno izložen. Zatim, Grgić predstavlja povijesno najznačajnije skeptičke pozicije u raspravi o jastvu: Davida Humea, Friedricha Nietzschea i Erica T. Olsona. U sljedećem dijelu autorica kritizira skeptičku poziciju, tvrdeći da je jastvo bit-

---

* Rad je nastao na temelju istraživanja u sklopu projekta *Estetsko obrazovanje putem narativne umjetnosti i njegova važnost za humanistiku* (UIP-2020-02-1309) kojega financira Hrvatska zaklada za znanost.

no iz najmanje tri razloga: perspektiva prvoga lica, znanstvena objašnjenja te praktična pitanja poput autizma. Grgić tvrdi da, kad bismo se i uspjeli riješiti pojma jastva, svejedno bi nam ostao problem perspektive prvoga lica koju nije tako jednostavno metafizički odbaciti. Drugi problem su znanstvena objašnjenja. Naime, čini se da je pojam jastva nužan za smisljena i relevantna objašnjenja u znanostima poput psihologije i psihijatrije. Posljednji razlog koji Grgić nudi jest autizam. Autizam je neurorazvojni poremećaj kojeg karakteriziraju teškoće u socijalnoj komunikaciji te ograničeni i ponavljajući obrasci ponašanja, interesa i aktivnosti.¹ Za teorijsko razumijevanje i liječničku pomoć osobama iz autističnog spektra potrebna je pretpostavka postojanja neke vrste jastva.

U drugom dijelu knjige, autorica izlaže ideju narativnog jastva. Započinje s izlaganjem paradoksa osobnog identiteta te nastavlja s pristupima osobnom identitetu, od kojih izdvaja identifikacijski, reidentifikacijski te karakterizacijski pristup. Također navodi važnost internalističkog i eksternalističkog pristupa osobnom identitetu. Grgić definira internalistički pristup kao razmišljanje o jastvu iz perspektive pojedinca i njegove samosvijesti, a eksternalistički pristup kao razmišljanje o jastvu iz perspektive društva i moralnih normi. Autorica nudi široku paletu pristupa narativnom jastvu, od Marya Schechtmanna, Daniela Dennetta i Davida Vellemana (internalistički pristup) do Alasdair MacIntyreya i Charlesa Taylora (eksternalistički pristup).

U trećem dijelu knjige, autorica nudi četiri prigovora ideji narativnog jastva i dva ograničenja. Prvi prigovor, inspiriran filozofijom Petera Lamarquea, jest da život nije narativ. Narativ pripada području književnih djela, a jastvo nije književno djelo. Drugi prigovor jest cirkularnost. Ideja jest da narativisti pretpostavljaju postojanje jastva prije narativa, jer mora postojati neko 'ja' koje priča priču mog života. Treći prigovor jest redukcionizam. Iz činjenice da možemo dijakronijski razmišljati o sebi, te čak i ako jastvo uistinu jest dijakronijsko, ne slijedi nužno da je jastvo narativno. Četvrti prigovor jest da je narativno jastvo isprazno i trivijalno te da sa sobom ne donosi nikakvu dodatnu objašnjavalačku vrijednost. Naposljetku, Grgić nudi dvije granice narativnog jastva: minimalno jastvo i smrt. Minimalno jastvo jest ideja da jastvo postoji kao subjektivno-fenomenološka perspektiva sebe kao temeljno tjelesnog bića. Ovakvu vrstu jastva dijelimo sa životinjama, prvenstveno višim primatima. To uključuje većinu nesvjesnih procesa kao što su osjećaj za ravnotežu, 'nesvjesna'

¹ UNICEF Hrvatska, *Nacionalni okvir za probir i dijagnostiku poremećaja iz spektra autizma u djece dobi 0-7 godina u Republici Hrvatskoj*, 2018. <https://www.unicef.org/croatia/media/2431/file/Nacionalni%20okvir%20za%20probir%20i%20dijagnostiku%20poreme%C4%87aja%20iz%20spektra%20autizma%20u%20djece%20dobi%200-7%20godina%20u%20RH.pdf> (pristupljeno: 7. svibnja 2024).

svjesnost svoje neposredne okoline, te podsvjesno razlikovanje sebe i okoline. Grgić naglašava da je ovakva koncepcija jastva temeljno ne-narativna. Posljednja ideja koju autorica uvodi jest smrt, tvrdeći da je pojam smrti neobjašnjiv iz perspektive narativnog jastva jer nikada nismo u poziciji ispričati sami sebi vlastitu smrt. Time smrt nikada nije dio naše 'životne priče'.

Ja kao priča jest jasno i koncizno izložena knjiga. Svojim stilom na zanimljiv način prezentira ideje jastva i pojam narativnog jastva. Grgić, izbjegavajući nepotrebni filozofski žargon stvara štivo koje je jednako primamljivo stručnjacima (filozofima) i laicima (ne-filozofima). Nadalje, narativno jastvo je važna i relevantna tema iz dva razloga. Prvo, mnogi laici (ne-filozofi) poimaju osobni identitet upravo na narativan način. Drugo, narativno jastvo je marginalizirana i nedovoljno istražena tema u suvremenim raspravama osobnog identiteta.

U sljedećem izdanju, autorica bi već izvrsnu knjigu mogla upotpuniti pojmom dijakronijskog jastva Michaela Bratmana, koji se temelji na namjerama, obavezama i budućim planovima, te dijeli mnoge odlike s idejom narativnog jastva,² kao i jastvom Luce Ferrera temeljenim na »dijakronijskoj volji«.³ Oba autora svoje ideje temelje na filozofiji Davida Vellemana koju je Grgić detaljno objasnila u svojoj knjizi.

Knjiga *Ja kao priča: Narativno jastvo i njegove granice* jest briljantno napisana knjiga, izvrstan doprinos filozofiji u Hrvatskoj, te ju preporučujem svima koje zanimaju teme jastva i narativa.

David Grčki

---

² Michael E. Bratman, *Planning, Time, and Self-Governance: Essays in Practical Rationality* (New York: Oxford University Press, 2018).

³ Luca Ferrero, »What Good is a Diachronic Will?«, *Philosophical Studies* 144/3 (2009), pp. 403–430.

